УДК 316.453:364-7
DOI: https://doi.org/10.17721/2616-7786.2022/8-1/8

Д. Палатна, асп.
ORCID ID: 0000-0003-0591-4090
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРОЦЕС МОБІЛІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Наведено результати дослідження процесу мобілізації територіальних громад в умовах воєнного стану в Україні, проведеного шляхом напівструктурованих інтерв'ю із п'ятьма представниками громад із трьох областей України (травень – червень 2022 р.). Охарактеризовано специфіка процесу мобілізації громад у межах підходу "Розвиток резилієнсу в громаді". Проведені інтерв'ю дали змогу окреслити, що впливало на успіх проходження кожного з етапів мобілізації громади та формування її резилієнтності.

Ключові слова: воєнний стан; децентралізація; мобілізація громад; надзвичайна ситуація; резилієнтність громад.

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 р. унаслідок військової агресії російської федерації президентом України було введено воєнний стан на території нашої держави [1]. Для українських громад таке рішення означало передачу основних повноважень обласним військовим адміністраціям, що критично змінило умови й обставини мобілізації громад. У межах нашого дослідження ситуацію, що склалася у зв'язку з цим на території України, ми класифікуємо як надзвичайну [2].

Важливо звернути увагу, що до введення воєнного стану на території України реалізовувалась реформа децентралізації, яка передбачала наділення органів місцевого самоврядування владою та ресурсами для забезпечення потреб власного населення [3]. Унаслідок впровадження реформи самоврядування, громади й особливості їхнього функціонування стали важливим предметом дослідження на теренах вітчизняної науки для багатьох науковців, серед яких О. В. Безпалько, Д. О. Ліховид, Т. В. Семигіна та Г. І. Слозанська [4–9].

Відповідно до результатів попередніх досліджень у межах реформи децентралізації ряд громад досягли певного рівня мобілізації [10; 11], проте подальшого вивчення потребують особливості мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Для нашого дослідження ключовим є поняття "мобілізація громади". З огляду на це, на підготовчому етапі нашої роботи ми звернулись до наукової розвідки Чулве Музямба й ін. [12], у межах якої дослідники здійснили контент-аналіз 12 визначень західних авторів поняття мобілізації громади та виділили центральні теми в кожному з них. На основі результатів дослідження Чулве Музямба й ін., нами було виокремлено п'ять основних складових цього поняття: ідентичність; участь населення; співпраця та об'єднання; розвиток потенціалу; соціальні зміни.

Варто підкреслити, що до ідентичності або самовизначення громади, ми віднесли: потреби громади, зокрема соціальні; пріоритети громади, тобто постановка головних цілей і завдань, на вирішення яких спрямовуються основні ресурси; а також – різноманітність громади та її здатність це усвідомлювати. Важливою складовою участі населення є створення умов для реалізації цієї участі через наділення людей повноваженнями й забезпечення консультацій із ними щодо прийняття важливих рішень. Співпраця в контексті мобілізації громади передбачає як взаємодію між владою, професійною спільнотою та населенням, так і взаємодію між самими членами громади та створення відповідних об'єднань. Розвиток потенціалу громади включає в себе використання її внутрішніх ресурсів, зокрема знань і людського потенціалу для розробки стратегії її розвитку. Результатом розвитку потенціалу громади має бути об'єднання її ресурсів і зусиль для впровадження бажаних соціальних змін у своїй громаді та подолання наслідків надзвичайної ситуації.

Мобілізація громад в умовах надзвичайних ситуацій (наприклад, стихійні лиха, воєнні дії, пандемія) є предметом дослідження науковців з усього світу. Багато наукових праць виокремлюють, що чим вищий рівень соціальної підтримки у громаді та участі населення, тим ефективніше відбувається її мобілізація [13–15]. Дехто з науковців підкреслює, що неформальна соціальна підтримка (від сусідів до сусідів), має більше значення ніж формальна (через соціальні служби, благодійні організації тощо).

На противагу цій науковій думці, існує позиція інших дослідників, які підкреслюють, що соціальна підтримка не може гарантувати мобілізацію громади в умовах надзвичайної ситуації, тоді як ключовими факторами є економічний розвиток, соціальний капітал, інформація та комунікація, рівень компетентності громади [16]. Поділяючи в цілому такий підхід, докторка Став Шапіра уточнює, що найбільш важливими факторами мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації стали місцерозташування громад, їхня колективна ефективність і загальна підготовленість [17].

У практиці соціальної роботи для мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації використовується підхід "Розвиток резилієнсу в громаді" (англ. "Community Resilience Interventions") [18]. Використання даної стратегії передбачає проходження таких етапів мобілізації громади: порушення функціонування громади; оцінка потреб і ресурсів громади; формування навичок життєстійкості; відновлення функціонування громади. Перераховані вище етапи стали логічною межею для емпіричної частини нашого дослідження.

Мета та методологія дослідження. Мета нашого дослідження полягає у визначенні особливостей процесу мобілізації територіальних громад в умовах воєнного стану в Україні.

Дослідження особливостей мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації було виконано в межах інтерпретативної парадигми, що вважається постпозитивістською, постмодерністською, натуралістичною за своєю природою [19; 20]. На нашу думку, доцільним є закцентувати увагу, що постпозитивістські підходи орієнтуються на якісний, а не кількісний (статистичний) аналіз. Особливість використання інтерпретативної парадигми полягає в акценті на діях окремих людей і малих груп. Відповідно до дизайну нашого дослідження, ми звертаємо увагу саме на дії окремих людей (представників місцевої влади, надавачів соціальних послуг і громадських організацій) в умовах надзвичайної ситуації. Отже, дослідження соціальної проблеми відбувається через вивчення сприйняття соціального світу досліджуваними.

© Палатна Д., 2022

Для формування емпіричної бази дослідження, нами було визначено такі критерії відбору громад: територіальна громада завершила процес утворення або об'єднання в межах реформи децентралізації в Україні; громада має функціонуючий державний або комунальний заклад із надання соціальних послуг; у громаді зафіксовані спільні проекти місцевої влади та громадського сектору.

Для ефективності проведення якісного дослідження, важливу роль відіграє відбір респондентів. Для вивчення процесу мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації необхідно було включити респондентів, які не лише були учасниками цього процесу, але й мали певні унікальні знання та досвід, пов'язані із предметом дослідження. Отже, на підготовчому етапі було визначено такі групи респондентів: місцева влада; надавачі соціальних послуг; громадський сектор. Основними критеріями для відбору респондентів були: досвід роботи на керівній посаді від двох років; підтверджена участь у процесі мобілізації громади в умовах надзвичайної ситуації; згода на участь у дослідженні.

Варто зазначити, що це дослідження було проведено в травні – червні 2022 р., за три місяці після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. У дослідженні брали участь громади, які на момент опитування перебували поза зоною бойових дій.

Збір даних у процесі дослідження здійснювався за допомогою напівструктурованих інтерв'ю, які мали такі тематичні блоки: (1) соціальні послуги; (2) мобілізація; (3) особисте ставлення. Перший тематичний блок "Соціальні послуги" включав у себе такі підблоки: наявність та адресованість соціальних послуг в умовах воєнного стану; можливості для оцінки потреб і моніторингу ефективності соціальних послуг в умовах надзвичайної ситуації. Тематичний блок "Мобілізація" містив такі підблоки: потреби та ресурси громади в умовах воєнного стану; участь населення громади у процесі мобілізації; механізми стабілізації функціонування громади. Третій тематичний блок, "Особисте ставлення", містив у собі запитання щодо того, які можливості та виклики для громади в умовах воєнного стану виокремлюють респонденти.

В умовах воєнного стану, нами було проведено п'ять інтерв'ю із представниками громад Тернопільської, Івано-Франківської та Житомирської областей: один представник місцевої влади, два представники надавачів соціальних послуг, два представники громадських організацій.

На етапі аналізу даних було використано метод тематичного аналізу, відповідно до технології, запропонованої В. Браун і В. Кларк [21]. Відповідно до зазначеної технології для проведення тематичного аналізу, нами було виконано серію послідовних кроків: 1) вивчення транскриптів інтерв'ю та виділення головних концептів і тем; 2) створення набору кодів для систематизації інформації; 3) виокремлення речень і частин тексту для кодування; 4) вилучення та систематизація частин тексту відповідно до їхніх кодів; 5) групування кодів у теми; 6) перегляд, оцінка та систематизація тем; 7) опис результатів дослідження. У межах нашого дослідження в процесі тематичного аналізу як набір кодів для систематизації інформації було використано складові процесу мобілізації, визначені в рамках підготовчого етапу (ідентичність; участь населення; співпраця й об'єднання; розвиток потенціалу; соціальні зміни). Логічною межею для перегляду, оцінки та систематизації тем стали етапи мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації: порушення функціонування громади; оцінка потреб і ресурсів громади; формування навичок життєстійкості; відновлення функціонування громади.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Більшість опитаних описали перші три – чотири тижні після введення військового стану як найбільш складні. За результатами дослідження, у цей період відбулось ***порушення функціонування громади***: за деякими напрямами робота громади зупинилась, але з іншого боку – громада цілодобово працювала для забезпечення підтримки внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), потреб армії та територіальної оборони. Крім того, опитані описали цей етап як емоційно складний, а головними емоціями, які його характеризують, назвали страх і невизначеність.

Респонденти вказали на такі зміни в роботі органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) і функціонуванні самих громад в умовах надзвичайної ситуації:

- обмеження повноважень ОМС (рішення ОМС мають затверджуватися Обласною військовою адміністрацією);
- розподіл коштів місцевого бюджету відбувається виключно на воєнні потреби або на захист і збереження життя мешканців громади;
- зменшення фінансування та зниження темпів розвитку соціальної сфери;
- зміна вектору роботи на допомогу Збройним силам України (далі – ЗСУ) і територіальній обороні.

Отже, результати інтерв'ю, проведених після введення в Україні воєнного стану, свідчать про згортання процесу децентралізації громад і втрату частини набутої ними автономії. Ось як описує функціонування місцевої влади одна з респонденток:

"Це дуже притуплює роботу самого ОМС, ми повертаємось до того самого царя батюшки, коли ми йдемо на поклін: "Чи можна нам зараз збирати сесію? Чи можна нам такий порядок денний?". Це воно таке трохи, як на мене, не є правильним, тому що, якщо ми йдемо шляхом децентралізації, то те, що раніше ми уповноважили ОМС пришвидшити надання послуг певній категорії осіб, тепер ми це… я розумію, що воєнний стан, але там де не ведуться бойові дії, більш менш все спокійно і стабільно, я не бачу там потреби… і десь так зупиняти нас… ми не можемо багато речей робити, фінансувати, я не кажу про якісь грандіозні проєкти, просто якийсь такий мінімум...Тобто якісь такі речі, які потрібні повсякденні, вони все одно не робляться, бо не можна, бо тут нема повноважень, тут нема можливості виділення коштів, хоча я вже кажу і нагадую, що кошти в нас є, ми заробляємо, є надходження, дякувати Богу, але ми не можемо ними управляти до кінця, їх використовувати".

Додатково варто зазначити, що переважна більшість опитуваних зазначили, що гуманітарна та натуральна допомога від донорів і партнерів полегшила перші тижні після введення воєнного стану та зменшила тиск на місцеві бюджети.

Метою наступного етапу формування резилієнсу, ***оцінки потреб і ресурсів громади,*** є оцінка спроможності громади в умовах надзвичайної ситуації. Усі учасники інтерв'ю відкрито говорили про потреби та ресурси громади, а відповіді більшості опитуваних збігались.

Усі учасники інтерв'ю визначили людей головним ресурсом в умовах надзвичайної ситуації та відзначили особливу роль об'єднання населення для мобілізації громади. Цікавою є цитата представниці громадського сектору:

"Позитивне те, що зникли якісь міжособистісні суперечки, у маленьких населених пунктах і в нашій громаді зокрема, як у маленькому селі, коли люди, у яких завжди конфлікт, зараз навколо військових подій

ISSN 1728-3817

об'єднались усі, тому мабуть людей ближче це зробило. Тобто люди перестали між собою сваритися, люди забули про якісь там свої міжособистісні образи і стали ближче одне одному, намагаються одне одного підтримувати і я думаю, що оця така взаємопідтримка поки триматиметься, доки є військовий стан і війна, вона триматиметься".

Згідно з результатами дослідження, участь населення в житті громади, відіграла надзвичайно важливу роль у процесі формування її життєстійкості. Усі респонденти звернули увагу, що жителі громади зайняли активну позицію та підтримували свою громаду через: збір натуральної допомоги (одяг, продукти харчування); волонтерство (робота з ВПО, допомога ЗСУ тощо), у деяких громадах були створені волонтерські центри та гуманітарні хаби; надання житла для ВПО.

Отже, усі респонденти відзначили головними особливостями цього етапу – співпрацю й об'єднання населення громади. Деякі респонденти закцентували увагу, що таке об'єднання пов'язане з наявністю спільної мети, яка має важливе значення для кожної людини у громаді. Ось як це описує одна з опитаних, виділяючи декілька напрямів активізації населення:

"Зрозуміло, що є декілька напрямів мобілізації населення. Звичайно, це напрям підтримки ЗСУ, тут активно населення долучається до різного роду волонтерських викликів, тобто "Що треба?" – включаємось, забезпечуємо. Потрібна їжа, значить їжа; потрібна амуніція, значить – амуніція; потрібні… ми вже 8 авто відправили на фронт для мобільності наших військових на місцях. Отака ініціатива, отака підтримка. Другий рівень мобілізації і підтримки – це звичайно добровольчі загони територіальної оборони, тобто в нас настільки багато чоловіків, які готові захищати, які виявили бажання пристати до місцевих осередків, то ми розуміємо, що ми десь готові, скажімо так, до непередбачуваних ситуацій, ми відчуваємо захищеність і так далі. Ну і третє, звичайно, це готовність людей зустрічати й ділитися з іншими людьми, тобто дуже велика частина населення просто безкоштовно надає свої будинки, якими не користується в користування сім'ям".

Більшість представників громад окремо зазначили об'єднання громадського сектору як важливий ресурс громади. Ось як про це говорить одна з респонденток:

"Об'єднання громадського сектору – це було дуже важливо й дуже реально видно 24-го лютого і перших півтора місяці. Це було таке єднання, коли в нас автоматично без команди об'єднались люди: почала працювати соціальна їдальня для ТРО, збір якихось гуманітарних речей для ТРО. Це ніким не керувалось, але працювало".

Ще одним важливим ресурсом більшість респондентів назвали підтримку міст-побратимів і міжнародних організацій. Деякі учасники інтерв'ю зазначили, що надзвичайна ситуація відкрила для громади нові можливості співпраці, наприклад через дислокацію певних соціальних проєктів зі сходу України або нові можливості для отримання гуманітарної допомоги з-за кордону.

Усі респонденти визначили, що головні потреби населення громади в умовах воєнного стану пов'язані з економічними викликами (втрата роботи, втрата годувальника, втрата житла, збільшення витрат тощо). За словами опитуваних, ці труднощі призводять до викликів системного характеру, які в свою чергу сприятимуть тому, що "*це все буде таким сніжним комом іти до того, що буде знижуватись соціальний рівень в громаді".*

Загрози, які турбують всіх опитаних, насамперед пов'язані із впливом надзвичайної ситуації на життя громади, особливо на її економіку. Деякі представники громад, висловили занепокоєння, що навіть позитивні явища, що виникли у процесі мобілізації громади можуть зникнути під впливом цих загроз:

"Мобілізація, об'єднання громадян, за рахунок того, теж значно знизилась. Тому що коли людина стикається з тим рівнем бідності, то вона хотіла б допомагати, але їй просто не вистачає емоційного ресурсу для того, аби допомагати в чомусь. Це ми не будемо говорити про фінансову можливість, а взагалі про якесь об'єднання, як колись жінки пекли пиріжки, зараз вони цього не роблять, тому що їм просто не вистачає емоційного стану, попри те, що вони більшість безробітні, але їм не вистачає емоційної цієї складової, вони стомились".

Відповідно до результатів інтерв'ю, можна зробити висновок, що всі опитані громади зараз перебувають на етапі ***формування навичок життєстійкості***. Громади вже отримали досвід функціонування в умовах надзвичайної ситуації і трансформують цей досвід у нові вміння та навички, можуть заново планувати свою діяльність.

На момент аналізу результатів інтерв'ю продовжується військова агресія росії проти України, тому зараз ми не можемо говорити про ***повну стабілізацію громад і відновлення їх функціонування***. Оскільки ця надзвичайна ситуація має пролонгований і циклічний характер, ми можемо говорити, що формування резилієнтності у громадах також може відбуватись циклічно.

Вище наведені факти дають підставу стверджувати, що хоча процес формування життєстійкості є унікальним для кожної громади, існує ***ряд факторів, що сприяють мобілізації громад в умовах надзвичайної ситуації***.

Усі учасники інтерв'ю зазначили, що головним фактором, стала сама надзвичайна ситуація та спільна мета, що об'єднала всіх людей. Ось як про це говорять респонденти:

"Зараз, у принципі, вся територія України має пристосуватись до викликів, які в сучасних умовах постали".

"У нас чи той самий бідний, чи той самий при грошах який, вони всі однакові і вони всі прийшли на збори і давайте ми будемо чимось долучатись, чим можемо".

Переважна більшість респондентів також зазначили, що критичну роль відіграла місцева влада громади та її вміння залучити населення до розв'язання актуальних завдань. Представники громад, які високо оцінюють свою ефективність у подоланні наслідків надзвичайної ситуації, стверджують про наявність сильного лідерства й ініціативи, що йшла від ОМС. Доцільним видається приклад, наведений однією із представниць надавачів соціальних послуг:

"Насамперед, це є міський голова, який таким нашим хорошим менеджером став, який нас стимулює до діяльності. Як у кожному своєму внутрішньому колективі: чи в соціальній сфері, чи в освіті, чи в культурі, то так само стимулює до роботи для потреб армії і людей, які цього потребують. У перші дні ми робили стратегічні сесії, стратегічні плани, розподіляли обов'язки і підсилювали один одного".

Так можна узагальнити, що респонденти виділяють фактор наявності лідерських навичок у представників місцевої влади. Поряд із тим, деякі респонденти зазначали про важливість правильного психоемоційного настрою у громаді з боку ОМС:

"Якесь налаштування таке, про те, що це тимчасово і не треба падати духом, що ми маємо… є люди, які воюють на сході і дуже багато із наших громадян, сусідів, які захищають нас там, це їхній фронт, а наш фронт роботи був тут".

Деякі респонденти зазначили, що хоча ініціатива йшла від простих людей, місцева влада змогла вчасно підхопити цю ініціативу й організувати дії населення:

"Це було якесь піднесення, бажання всіх до чогось долучитись. Тобто, керівництво нашої громади, я думаю що оце їх така заслуга і, як це сказати, навіть не заслуга, а… що вони відчули, що потрібно якось діяти. Люди хотіли якихось дій, щось потрібно робити, але щоб це йшло від влади. Тому було таке прийняте рішення, там людину знайшли відповідно, яка це очолила".

Меншість респондентів також виділили фактор кадрового забезпечення та попереднього досвіду громади з надання соціальних послуг. Ось як про це говорить одна із представниць громади:

"Плюс величезною перевагою є те, що в нас є досить хороша мережа фахівців із соціальної роботи. Наш штатний розклад, кількість наша затверджена сесією сільської ради: нам дозволили мати кількість фахівців із соціальної роботи близькою до нормативів навантаження, тобто ми розуміємо скільки фізично ФСР (фахівець соціальної роботи) може охопити живого населення. І у зв'язку з тим, що в нас оцей норматив дотриманий, у нас є на 15 тис. населення 6 ФСР. Робота здійснюється ефективно, тому що в середньому по 2 із чимось тис. на фахівця і він має можливість їх фізично охопити, тобто: передзвонити, познайомитись, розказати про себе, вислухати і надати всю необхідну інформаційну, консультативну, психологічну підтримку".

Деякі респонденти також зазначили, що їм допомогло усвідомлення того, що війна триває в Україні вже вісім років, довіра роботі ЗСУ та підтримка з боку партнерів.

Загалом, зі слів опитуваних, великою опорою у процесі подолання надзвичайної ситуації для них залишаються люди, які і є громадою:

"Кожен, хто щось робить, хто не почав зловживати і плакати, що я залишився без роботи. От ті, хто щось роблять вони наближають перемогу, вони з кожним днем роблять все для того. І вони такі цілеспрямовані, що я думаю, що перемога не за горами. І тільки заради цих людей треба залишатись на цій землі і робити все для того, щоб ми перемогли".

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що через запровадження воєнного стану на території України відбулись певні зміни у функціонуванні громад, а саме: зміна законодавчої межі роботи органів місцевого самоврядування, збільшення потреб громади та обмеження її ресурсів. Процес мобілізації територіальних громад перебуває під дією таких факторів, як спільна мета; лідерство місцевої влади; участь населення; кадрове забезпечення; попереднього досвід громади з розв'язання важливих соціальних завдань. Ці фактори визначають особливості мобілізації громади в умовах надзвичайної ситуації.

Вивчення досвіду українських громад дає підстави виокремити два основних сценарії процесу мобілізації: (1) самомобілізація населення; (2) активізація населення через ініціативу органів місцевого самоврядування. Специфічною особливістю процесу мобілізації громад у нинішніх умовах воєнного стану можна вважати те, що навіть у випадку самомобілізації населення мешканці громади все одно шукають лідера серед місцевої влади, депутатів або громадського сектору.

До інших особливостей мобілізації громади в умовах надзвичайної ситуації, зокрема й воєнного стану, можна віднести те, що вона починається із швидкого реагування, що безпосередньо залежить від розташування громади, її потенціалу, тобто наявності ресурсів і вміння ними розпоряджатись, а також загальної готовності, яка виявляється через наявність попереднього досвіду, навичок, інфраструктури, комунікації тощо. На наступних етапах, під час оцінки ситуації, планування діяльності, відновлення і трансформації громади, вирішальну роль у процесі мобілізації громади може зіграти її соціальний капітал громади, як-от соціальна підтримка, мережі й об'єднання тощо.

Перспективи подальших досліджень. Українські громади потребують практичних інструментів для ефективного процесу мобілізації та відновлення свого функціонування в новій реальності, зумовленій війною. Відтак подальшого вивчення потребує роль соціальних працівників у мобілізації громад в умовах воєнного стану й інших надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397
2. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації; Міжвідомчий постійний комітет (МПК). – К. : Пульсари, 2017. – 216 с.
3. Результати першого етапу децентралізації в Україні: Інформаційний портал "Децентралізація", 2019. – Електронний ресурс. – Режим доступу: Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/about
4. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.
5. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія / О. В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с.
6. Семигіна Т. В. Модель соціального планування на місцевому рівні / Т. В. Семигіна // Наукові записки НаУКМА: Психологічні, педагогічні науки і соціальна робота. – 2006. – Т. 59. – С. 61–66.
7. Семигіна Т. В. Колективне наснаження і самоорганізація територіальної громади / Т. В. Семигіна, Д. О. Лиховид // Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки і соціальна робота. – 2015. – Т. 175. – С. 70–74.
8. Слозанська Г. І. Організація громади як метод соціальної роботи / Г. І. Слозанська // Вісн. Черкас. нац. ун-ту імені Богдана Хмельницького. Серія "Педагогічні науки". – 2017. – Вип. 16. – С. 127–133.
9. Слозанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи / Г. І. Слозанська // ТНПУ імені В. Гнатюка. – Тернопіль, 2018. – 382 с.
10. Палатна Д. О. Чинники мобілізації територіальних громад / Д. О. Палатна // Ввічливість. Humanitas. – 2022. – Вип. 1. – С. 86–93.
11. Палатна Д. О. Розвиток соціальної сфери у сучасних територіальних громадах / Д. О. Палатна // Social Work and Education. – 2022. – Вип. 9 (1). – С. 75–88.
12. Muzyamba C. The role of Community Mobilization in maternal care provision for women in sub-Saharan Africa-A systematic review of studies using an experimental design. BMC Pregnancy and Childbirth / C. Muzyamba, W. Groot, S. M. Tomini, M. Pavlova // BMC International Health and Human Rights. – 2017. – Vol. 17 no. 1, pp. 1–13.
13. Chandra A. Definition and Application of Community Resilience. In Building Community Resilience to Disasters: A Way Forward to Enhance National Health Security / A. Chandra, J. Acosta, S. Stern, L. Uscher-Pines, M. V. Williams, D. Yeung, J. Garnett, L.S. Meredith // RAND Corporation. – 2011. – P. 7–10.
14. LaLone M. B. Neighbors Helping Neighbors: An Examination of the Social Capital Mobilization Process for Community Resilience to Environmental Disasters / M. B. LaLone // Journal of Applied Social Science. – 2012. – Vol. 6 no. 2. – P. 209–237.
15. Bubb J. Participation as a requirement: Towards more inclusion or further exclusion? The community disaster and climate change committees in Vanuatu as a case study / J. Bubb, L. Le Dé // International Journal of Disaster Risk Reduction. – 2022. – Vol. 76.
16. Norris F.H. Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness / F.H. Norris, S.P. Stevens, B. Pfefferbaum, K.F. Wyche, R.L. Pfefferbaum // Am J Community Psychol. – 2008. – Vol. 4, no. 1–2. – Pp.127–150.
17. Shapira S. Trajectories of community resilience over a multi-crisis period: A repeated cross-sectional study among small rural communities in Southern

Israel / S. Shapira // International Journal of Disaster Risk Reduction. – 2022. Retrieved from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420922002254?via%3Dihub

18. Семигіна Т. В. Підхід, орієнтований на сильні сторони, у роботі з територіальними громадами / Т. В. Семигіна, Д. О. Палатна // Соціальна робота та соціальна освіта. – 2022. – Вип. 1 (8). – С. 87–100.

19. Карагодіна О. Розвивальний потенціал досліджень у соціальній роботі / О. Карагодіна, Т. Семигіна // Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. – 2020 ; за ред. Ю. М. Швалба. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2020. – С. 49–52.

20. Семигіна Т. В. Чи завжди цифри мають значення: Огляд парадигм дослідження у соціальній роботі / Т. В. Семигіна // Path of science. – 2020. – Vol. 6. – No 7. – P. 3001–3011.

21. Braun V. Thematic analysis. APA handbook of research methods in psychology. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological / Braun V., & Clarke, V. – In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.) // American Psychological Association. – 2012. – Vol. 2. – P. 57–71.

References

1. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 r. № 64/2022 – URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

2. Kerivnytstvo MPK z psykhichnoho zdorovia ta psykhosotsialnoi pidtrymky v umovakh nadzvychainoi sytuatsii; Mizhvidomchyy postiynyy komitet (MPK). – Kyiv: Pulsary, 2017. – 216 s.

3. Rezultaty pershoho etapu detsentralizatsii v Ukraini [Elektronnyi resurs]: Informatsiinyi portal "Detsentralizatsiia", 2019. – URL: https://decentralization.gov.ua/about

4. Bezpalko O. V. Sotsialna robota v hromadi: Navchalnyi posibnyk / O.V. Bezpalko. – Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2005. – 176 s.

5. Bezpalko O. V. Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddiu u terytorialnii hromadi: teoretyko-metodychni osnovy: monohrafiia / O. V. Bezpalko. – Kyiv: Nauk. svit, 2006. – 363 s.

6. Semyhina T. V. Model sotsialnoho planuvannia na mistsevomu rivni / T.V. Semyhina // Naukovi zapysky NaUKMA: Psykholohichni, pedahohichni nauky i sotsialna robota. – 2006. – T.59. – C. 61–66.

7. Semyhina T. V. Kolektyvne nasnazhennia i samoorhanizatsiia terytorialnoi hromady / T.V. Semyhina, D.O. Lykhovyd // Naukovi zapysky NaUKMA. Pedahohichni, psykholohichni nauky i sotsialna robota. – 2015. – T.175. – C. 70–74.

8. Slozanska H. I. Orhanizatsiia hromady yak metod sotsialnoi roboty / H.I. Slozanska // Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia "Pedahohichni nauky". – 2017. – Vyp. № 16. – S. 127–133.

9. Slozanska H. I. Sotsialna robota v terytorialniy hromadi: teorii, modeli ta metody / H.I. Slozanska // TNPU imeni V. Hnatiuka, Ternopil. – 2018. – 382 s.

10. Palatna D. O. Chynnyky mobilizatsii terytorialnykh hromad / D.O. Palatna // Vvichlyvist. Humanitas. – 2022. – Vyp. 1. – S. 86–93.

11. Palatna D. O. Rozvytok sotsialnoi sfery u suchasnykh terytorialnykh hromadakh / D. O. Palatna // Social Work and Education. – 2022. – Vyp. 9 (1). – S. 75–88.

12. Muzyamba C. The role of Community Mobilization in maternal care provision for women in sub-Saharan Africa-A systematic review of studies using an experimental design. BMC Pregnancy and Childbirth / C. Muzyamba, W. Groot, S. M. Tomini, M. Pavlova // BMC International Health and Human Rights. – 2017. – vol. 17 no. 1, –pp. 1–13.

13. Chandra A. Definition and Application of Community Resilience. In Building Community Resilience to Disasters: A Way Forward to Enhance National Health Security / A. Chandra, J. Acosta, S. Stern, L. Uscher-Pines, M. V. Williams, D. Yeung, J. Garnett, L.S. Meredith // RAND Corporation. – 2011. – pp. 7–10.

14. LaLone M. B. Neighbors Helping Neighbors: An Examination of the Social Capital Mobilization Process for Community Resilience to Environmental Disasters / M. B. LaLone // Journal of Applied Social Science. – 2012. – vol. 6 no. 2, pp. 209 – 237.

15. Bubb J. Participation as a requirement: Towards more inclusion or further exclusion? The community disaster and climate change committees in Vanuatu as a case study / J. Bubb, L. Le Dé //International Journal of Disaster Risk Reduction. – 2022. – vol. 76.

16. Norris F.H. Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness/ F.H. Norris, S.P. Stevens, B. Pfefferbaum, K.F. Wyche, R.L. Pfefferbaum // Am J Community Psychol. – 2008. – vol. 4, no. 1-2. – pp.127–150.

17. Shapira S. Trajectories of community resilience over a multi-crisis period: A repeated cross-sectional study among small rural communities in Southern Israel / S. Shapira // International Journal of Disaster Risk Reduction. – 2022. Retrieved from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420922002254?via%3Dihub

18. Semyhina T.V. Pidkhid, oriientovanyi na sylni storony, u roboti z terytorialnymy hromadamy / T.V. Semyhina, D. O. Palatna // Sotsialna robota ta sotsialna osvita. – 2022. – Vyp. 1 (8). – S. 87–100.

19. Karahodina O. Rozvyvalnyi potentsial doslidzhen u sotsialniy roboti / O. Karahodina, T. Semyhina // Rozvyvalnyy potentsial suchasnoi sotsialnoi roboty: metodolohiia ta tekhnolohii: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – 2020 / za red. Yu.M. Shvalba. Kyiv: KNU imeni Tarasa Shevchenka, S. 49–52.

20. Semyhina T.V. Chy zavzhdy tsyfry maiut znachennia: Ohliad paradyhm doslidzhennia u sotsialniy roboti / T.V. Semyhina // Path of science. – 2020. – Vol. 6. No 7. – P. 3001–3011.

21. Braun V. Thematic analysis. APA handbook of research methods in psychology. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological / Braun V., & Clarke, V. – In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.) // American Psychological Association. – 2012. – Vol. 2. – pp. 57–71.

Надійшла до редколегії 01.10.22
Рецензовано 12.12.22

D. Palatna, PhD-student
ORCID ID: 0000-0003-0591-4090
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

COMMUNITY MOBILIZATION PROCESS AFTER INTRODUCTION OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

This article describes the results of research on the mobilization process of Ukrainian communities after introduction of martial law.

This article characterizes the specifics of community mobilization within the framework of the approach "Community Resilience Interventions". Based on an analysis of relevant literature, the stages in the development of community resilience are identified as: 1) disruption of community functioning; 2) identification and assessment of community needs and resources; 3) skill development to promote and sustain resilience; and 4) restoration of community functioning.

The study involved personal interviews with representatives of territorial communities from three regions of Ukraine. All had participated in this author's previous research on the topic. Five interviews were conducted in May and June of 2022. The purpose of the interviews was to identify what factors influenced a community's success at each of the stages, either to help or hinder the community mobilization process. The article reports the study respondents' own experiences in community mobilization in the four identified stages.

The study findings give us reasons to conclude that commynity mobilization in emergency situations typically begins as an immediate community response to an emergent critical situation. However, each community's capacity to respond proactively depends on several factors that include: the geographic location of the community; the availability of resources to sustain the community in times of stress; the community's capacity to manage the resources available to them; the previous experience and skills of community members in coping with similar challenges; and the strength and stability of the community's social infrastructure in times of rapid change.

The study identified the factors most likely to promote community mobilization in emergent crises, including: having a common goal; the effectiveness of leadership of local authorities; the degree of participation by community members; the degree of social support; and the prior experience of the community in solving challenging social problems.

Keywords: community mobilization, community resilience, decentralization, emergency, martial law.